

EESTIROOTSLASTE KULTUURI SELTS
SAMFUNDET FÖR ESTLANDSSVENSK KULTUR

Foto: Gunvor Flodell

HÄID JÖULUPÜHI!

Sest meile sünnib laps, meile antakse poeg,
kelle õlgadel on valitsus ja kellele pannakse nimeks:
Imeline Nõuandja, Vägev Jumal, Igavene Isa, Rahuvürst!

Jes. 9:5.

GOD JUL!

Ty ett barn blir oss fött, en son blir oss given,
och på hans skuldror skall herradömet vila,
och hans namn skall vara:
Underbar i råd, Våldig Gud, Evig fader, Fridsurste!

Jes. 9:6.

EDASI

Noarootsi päevad õnnestusid! Tänu meie seltsi eestvedajatele, tänu kestvale perestroikale ja tänu säravale suveilmale.

Elu on katkematu võitlus valguse ja pimeduse, hea ja halva vahel. See, kes võitleb headuse, tõe ja õilsa eest, vajab sisemist põlemist, et teel mitte väsida. See sisemine jõud, mis aitab meil hirmu ja raskusi trotsida ning annab meile võime võidulootusega tulevikku vaadata, on on usk ideaalidesse, usk headuse võitu. Meie eluväsinud aeg vajab tõesti väga suurt hingejõudu, et mitte lasta lipul laneda ja lootusel kaduda. Headusel on suurem võim kui halval ning ööpimedus peab taanduma koiduvalguse ees, kuigi öö oli tormine, pime ja sünge.

Me kõik peame olema aktiivsed seltsi liikmed, et üheskoos aidata kanda seda koormat, mida aeg ja meie Eestimaa rootslase seisus meile panevad.

Soe südamlük tervitus kõigile kodudele ja majadele Eestimaa vanades rootsi külates, kus räägitakse rootsi keelt.

Tahan tänuga tervitada ka kõiki rootslasi teisel pool Läänemerd ja Soome lahte, kes on meid aidanud ja toetavad meie väikest seltsi, sest meile peab jääma lootus, et meie selts jääb püsima ka tulevikus.

Ma tahan soovida kõigile

Häid Joulupühi ja Head Uut Aastat!

Eestirootslaste Kultuuri Seltsi liige Hilda Timmerman.

REISIST ROOTSI

Ain Sarv

Igas inimeses peitub reisipisik. Kahjuks pole meil veel võimalik sellele pisikule järgi anda nii palju, kui me tahame. Nii tuli ka minul oma sõit korraldada küllasõiduna oma sugulasele, kuigi reisi tegelik siht oli kontaktide loomine eestirootslastega ning mitmesuguste kultuuriühingute ja teadusasutustega. Ja muidugi ka rootsi keele õppimine.

Jõudsin Stockholmi 27. augusti varahommikul. Sama päeva lõunal toimus Svenska Odlingens Väneri kodukandipäev. Suurimaks huviaratajaks oli muidugi Alexander Zeisigi ettekanne Noarootsi päevadest. Tervitasin kokkutulnuid ka meie seltsi poolt. Kogu kohtumine oli väga sõbralik ja soe. Päeva sissetulek loteriist ja raamatümüügist kingiti aga meie seltsile! Aitäh!

Sellise suurepärase sissejuhatusega alanud reis on nüüd kui kirev kangas mu mälus. Katsun sellest mõned killud ka teieni tuua.

UPPSALAS käisin kahel korral ja peatusin meie suviste külaliste Raimo ja Virve Raagi kodus. Uppsala akadeemiline hõng sarnaneb meie Tartule ja Tartuga ongi Uppsalal nüüd sõprusidemed sõlmitud. Ka minu tegevus seal oli põhiliselt akadeemiline: 2-3 tihedat tööpäeva murde- ja rahvapärimate arhiivis ULMA. Vaimustas terve osakond eestirootsi materjale, kus hõljab Niils Tibergi korralikkuse ja põhjalikkuse vaim. Imeline tunne oli Russwurmi "Eibofolke ..." käsikirja käes hoida. Nende kogude hea perenaine Anne-Marie Cronström ja Lars Bleckert ning arhiivi juhataja Sven Söderström tegid kõik, et mind aidata. Täna tahan ka heliosakonna töötajaid, kellelt sain huvitavaid koopiaid eestirootsi muusikast.

GÖTEBORG oma suure mere lähedusega on hoopis teise vaimuga, kui Uppsala. Mind võtsid paduvihmas vastu kaks

FRAMÅT

Nucködagarna lyckades! Tack vare vårt Samfunds ledare, tack vare perestrojkan som nu råder, o tack vare det strålande sommarvädret.

Livet är en oavbruten kamp mellan ljus och mörker, gott och ont. Den som kämpar för det goda, sanna och ädla behöver en inre glöd för att icke tröttna på vägen. Den inre drivkraft som kommer oss att trotsa fasorna och svårigheterna, samt giver oss mod att med segerhopp blicka ut över livet, är tron på idealet, tron på det godas seger. Vår levnadströtta tid kräver i sanning en hög grad av själsstyrka för att ej låta baneret sjunka och hoppet försvinna.

Det godas makt är större än det ondas, och nattens mörker måste vika för det gryande morgonljuset om och natten varit stormig, mörk och dystert.

Alla måste vi vara levande medlemmar i samfundet, gemensamt hjälpa att bära de bördor, som tiden och vår ställning som svensk befolkning i Estlands bygder lägger på oss.

En hjärtevarm svensk hälsning till alla hem och hus där svenska talas i Estland gammal svenskby.

Även vill jag framföra en tacksam hälsning till alla svenskar på andra sidan östersjön och Finska vikern som stått oss bi och stöder oss i vårt lilla Samfund, för vi måste hoppas att vårt lilla Samfund även i framtiden existerar!

Jag vill önska alla

God Jul och Gott Nytt år!

Samfundet för Estlandssvensk Kulturs medlem
Hilda Timmerman

OM MIN SVERIGE RESA

Ain Sarv

I varje människas själ bor en dold reslust. Tyvärr kan vi än så länge inte lyda denna lust så mycket som vi skulle vilja. Därför fick även jag arrangera min resa till Sverige som besök hos en släkting, trots att resans egentliga syfte var att knyta kontakter med estlandssvenskar och olika kulturföreningar och forskningsanstalter och naturligtvis att studera svenska.

Jag anlände till Stockholm tidigt på morgonen den 27 augusti. Samma dag hade man i Svenska Odlingens Väners hembygd dag. Mest intresse väckte naturligtvis Alexander Zeisigs rapport om Nucköda garna. Jag för min del framförde till de samlade hälsningar från vårt samfund. Hela mötet präglades av vänlighet och värme. Inkomster från lotteriet och bokförsäljningen skänktes till vårt samfund! Tack!

Resan som hade fått en sådan trevlig inledning finns i dag i mitt minne som en brokig väv. Jag försöker i det följande återge några bitar av den.

UPPSALA besökte jag vid två tillfällen och där bodde jag hos våra gäster från i somras Raimo och Virve Raag. Uppsalas akademiska atmosfär påminner om vårt Tartu och med Tartu har Uppsala numera också vänortsförbindelser. Även min vistelse där fick en akademisk prägel: 2-3 intensiva arbetsdagar på Dialekt- och Folkminnesarkivet ULMA. Jag blev fascinerad av avdelningen med estlandssvenska material, öven vilka Niils Tibergs ordningsamma och grundliga ande fortfarande svävade. Det var underbart att hålla manuskriptet av Russwurms "Eibofolke ..." i sin hand. Den goda Anne-Marie Cronström, som har ansvaret för dessa samlingar, och Lars

sirge seljaga lahetet meest välisrootslasi siduva ühingu Riksföreningen Sverigekontakt peasekretär Lennart Limberg ja väliseesti tuntud ajaloolane Hain Rebas. Paduvihm läks üle, aga vestlus Sverigekontakti uues peakorteris andis usu edaspidisesse koostöösse, suure annetuse seltsi raamatukogule ja lubaduse aidata järgmisel sügisel varustada Noarootsi, Haapsalu ja Vormsi koolid rootsikeelsete aabitsatega. öhtul oli aga õnn tutvuda Vello ja Helga Kangro vaimustavalt kunstirikka koduga.

Safari KOLMÄRDENI loomaaias, vanad värkstood Gamla Linköpingis, sõjalennukite muuseum, imelised juhtumised Vadstena kloostris, Djursdala muinasjutuline kirik ja Östergötlandi imeilus loodus – neid unustamatuid elamusi pakkusid Hilda ja Gösta Elenbo. Krooniks kõigele perekonnapidu, kus Hilda, tema tütar Viveke ja kaks tütreütart rahvarõivais olid. Need neli päeva töid tõelist rõõmu ja rahu.

KUNGSÄNGEN, 10. september. SOV-le täienduseks loodud noorteorganisatsiooni Svenska Odlingens Nya Generation kodukandipäev. Kena taluõu, ilusad korras hooned. Naised on maja seinale riputanud valge lina, mis on kaetud pulmaroosidega, mille tegemist saab igaüks ka ise proovida. üks neist kaunistab praegu mu kodu. Ingvald Dyrberg näitab oma kätega valmistatud puunõusid. Näeb ka tööriistu, millega sellist laimatut tööd teha saab (kui õige mees neid riistu kasutab). Keegi proovib võrgukudumist, siin seal arutavad naised rahvarõivaste tegemise muresid. Pere-naised pakuvad Vormsi klimbisuppi. Tehakse ka korjandus meie seltsi heaks ja mul tuleb jutustada ikka-ja-jälle meie seltsist ja meie plaanidest. Laulame kõik ühiselt kandle saatel. üle kõige selle ilu hiilgab aga küps sügisene päike.

Kungsängen

Foto: Johan Landman

2. oktoobril SOLNAS. XI sajandil ehitatud Stockholmi vanimas kirikus on Mihklipäeva jumalateenistus. Olen seal koos Sven-Arne ja Gunvor Flodelliga, kes meile suvel nii lähedasteks said. Nende väike kirik on nii kodune ning rõõm ja rahu täidab südameid. Hiljem avastame, et ka kiriku organist on eestirootslaste sugulane ja et terve väike kirkukoor tahaks järgmisel suvel tulla Noarootsi. Sügisilm on päikesepaisteline, kuid juba veidi nukker.

Samal päeval olime Vormsi Borrby küla rahvaga SOV ruumides ja laulame. Borbilaste hing Sven Åhlström teeb vist igal nädalal uue laulu ja nii ongi harjutud laulmiseks koos käima. Seekordne laulmine on erakordne. Me laulame läbi kogu Borrby-lauliku ja palju laule pealekauba. Ja kõik need laulud saan ma lindil kaasa, et me ka siin Eestimaal võiks neid laulda ja tunda ennast Borrby-pere liikmena. Nagu mina tookord tundsin.

Bleckert samt arkivchefen Sven Söderström gjorde allt för att hjälpa mig.

GÖTEBORG med sin närhet till det stora havet har en helt annorlunda atmosfär än Uppsala. I störtregnet togs jag emot av två rakryggade herrar generalsekretären i Riksföreningen Sverigekontakt och den kände exilestnische historikern Hain Rebas. Störtregnet upphörde men samtalet i Sverige-kontakts nya högkvarter ledde till hopp om samarbete i fortsättningen, en stor gåva till samfundets bibliotek, och ett löfte om svenskspråkiga abc-böcker till skolorna i Hapsal, på Nuckö och Ormsö. På kvällen hade jag förmånen att föra mig bekant med Vello och Helga Kangros vackra hem som är så rikt på konst.

Safari i KOLMÄRDENs djurpark, gamla verksstäder i Gamla Linköping, flygmuseet, underbara upplevelser i Vadstena, den sagolika kyrkan i Djursdala och Östergötlands härliga natur på dessa upplevelser djöds jag av Hilda och Gustav Elenbo. Allt detta kröntes med en familjefest, där Hilda, hennes dotter Viveke och två dotterdöttrar var iklädda byggedräkter. Dessa fyra dagar förde med sig riktig glädje och frid.

KUNGSÄNGEN, den 10 september, SOV-s ungdomsorganisation Svenska Odlingens Nya Generation har hembyggsdag. En vacker gårdsplan, snygga och välskötta byggnader. Kvinnor har på boningshusets vägg hängt upp ett vitt lakan, som är täckt med bröllopsrosor, vilka var och en kan själv försöka att tillverka. En av dem pryder i dag mitt hem. Ingvald Dyrberg visar tråkär, som har själv tillverkat. Man kan också beskåda verktyg, med vilka det är möjligt att utföra sådant klanderfritt arbete (bara det är rätt man som hanterar verktygen). Någon försöker binda nät, här och där diskuterar kvinnor de bekymmer som uppstår när man vill sy byggedräkter. Vårdinnor bjuder på Ormsö välg. Man ordnar också en insamling för vårt samfunds räkning och jag får gång på gång berätta om samfundet och våra planer. Då blir det allsång till cittra och över all denna härlighet lyser en mogen höstsol.

Den 2 oktober i SOLNA. I Stockholms äldsta kyrka, som har byggts på 1000-talet, är det S:t Mikaelisdagens gudstjänst. Jag är där tillsammans med Sven-Arne och Gunvor Flodell, som blev oss så nära i somras. Deras lilla kyrka är så hemtrevlig, och fröjd och frid fyller våra hjärtan. Senare upptäcker vi att även kyrkans organist har estlandssvenskt påbrå och att hela den lilla kyrkokören skulle så gärna vilja åka till Nuckö nästa sommar. Höstvädret är soligt men redan lite sorgset.

Samma dag är vi tillsammans med Borrbybor i SOV-s lokal och sjunger. Borrbybornas eldsjäl Sven Åhlström skriver väl varje vecka en ny sång och så har man vant sig vid att samlas för allsång. Den här gången är det fråga om alldeles speciell allsång vi sjunger alla sånger i Borrby's sångbok och många andra sånger till. Och alla dessa sånger får jag med mig på ett band för att även vi här i Estland skulle kunna sjunga dem och känna oss som medlemmar i Borrby's gemenskap såsom jag kände mig den gången.

Och nu har turen kommit till den sista hembyggsdagen i vilken jag har möjlighet att delta. Denna gång är det folk från Rickul-Backvelde som svarar för arrangemanget. Och återigen är det Ingvald Dyrberg som står i centrum. Han har byggt modeller av båtar och framställt planer och modeller av flera hundra gårdar. Var och en har sin hemgård för ögonen. Så många år har förflutit sedan man såg dessa trakter sist. Nu har dock hoppet rest sig. Och trots att man vet om många gårdar att det bara finns några enstaka grundstenar kvar av dem, vill man ändå komma och se allt med egna ögon. Skogen och havet finns ju kvar! Och hembygdskan-

Ja ongi kätte jõudnud viimane kodukandipäev, millest ma osa võtan, seekord Riguldi tagavalla rahva korraldatud. Ja jälle on selle kangelane Ingvald Dyrberg. Tema tehtud on laevamudelid ning mitmesaja talu plaanid ja maketid. Igaühel on oma kodutalu vaimusilma ees. Nii pikki aastaid pole neid paiku nähtud. Nüüd on ometi lootus tõusnud. Ja kuigi paljudest taludest teatakse alles olevat vaid üksikuid vundamentid, tahetakse ikkagi vaatama tulla. Metsad ja meri on ju alles! Ja kodumaatunne! Meie seltsile tehakse suur kingitus: võsasaag kalmistute korrashoidmiseks. Ja see paneb meile suure usalduse ja kohustuse. Nüüd peab siinmail kord ja puhtus majja saama, nagu see varem loomulik oli.

Sadamas on mind ära saatmas kaks suurimat abimeest: Alexander Zeisig ja Johan Landman. Johaniga sain tuttavaks Vormsil juba 1987. a. suvel. Nüüd on ta mulle nagu vanema venna või isa eest. Kui mul raske on, siis mötlen alati rõõmsa ja askeldava Johani peale, ning süda ongi jälle kerge.

Tagasteel peatun veel HELSINGIS. Siingi on inimesi, kes armastusega eestirootsi kultuuri koguvad ja hoiavad Soome Rootsi Kirjandusühingus, kelle kunagise noore stipendiaadi Otto Anderssoni üleskirjutatud Pakri torupilliviisidest algas minu tutvus eestirootslaste maailmaga. Soomes on teisigi sõpru, kes meid aidata tahavad: Rootsi Rahvakooli Sõbrad, Helsingi Ülikooli põhjamaade keelte keskus, Soome Kirjanduse Selts ja paljud-paljud teised.

Need väikesed killud on muidugi vaid murdosa sellest, mida nägin-kuulsin. Jutustada võiks veel, kuidas ma ruhnlastega nende peol tantsisin, kuidas Hjalmar Stenbergiga purjetasin, kuidas Styrbjörn Bergelti, Ingvar Jörpelandi ja teistega koos pilli mängisime, kuidas Pakri tantsurühma proovidel käisin, kuidas "Ormen Långe" tantsijad mulle polskat õpetasid ja hapusilku süüa andsid, kuidas me Jonne Nilssoniga metsas orienteerumas käisime ja paljust muust, aga ehk teinekord. On ka palju inimesi, keda veel lõpmatult tänada tahaks: Thomas Lorentz, Agnes Callenmark, Elmar Nyman, Margit Norlin, Hans Selin, Tomas Dreijer, Stig Appelgren, Allan Rostvik, Toomas Käbin, Aleksander Loit ja sadu teisi. Ma tean, et paljud jäävad siin nimetamata, aga enam kui lehes nimetamine toogu neile rõõmu teadmise, et nad on minu südames ja tänumõtetes.

LÄÄNEMAA ÜHISGÜMNAASIUMI JUUBEL

Tänavu möödub 70 aastat Läänemaa Ühisgümnaasiumi, praeguse Haapsalu I Keskkooli asutamisest. Juubelijutte on olnud nii ja naasuguseid. Siin tahame meenutada teist juubilarit, kes lahutamatu esimesega seotud on. Jutt on Anton Ükstist, kes 1918-1940 oli tänase juubelikooli direktor. Jaanilaupäeval möödus selle mehe sünnist 100 aastat. Harva õnnestub kellelgi olla kahe kooli direktor korraga. Anton Ükstil õnnestus. Ja eriti see teine kool on eestirootslastele oluline: Anton Üksti oli ühtlasi 1931-1940 direktor Rootsi Eragümnaasiumile, mis sõbralikult Läänemaa Ühisgümnaasiumi "kai-sus" tegutses.

Avaldame noorema juubilarit tervituseks artikli 1931. a. 29. augusti ajalehest "Lääne Elu" nr. 73, kus vanem juubilar võtab sõna ühise lapse sünni puhul.

Rootsi Eraühisgümnaasiumi avamise puhul Haapsalus on meie ajakirjanduses mitmel korral võetud sõna ja sündmus on omajagu äratanud tähelepanu Eesti seltskonnas. Iga üksiku kooli avamine on ju kodumaa kultuurilise arengu seisuko-

slan! Till vart samfund överlämnas en värdefull gåva – en röjsåg för skötse av kyrkogårdar. Och detta innebär för oss såväl förtroende som ansvar. Nu måste ordning och renlighet åter härska i dessa trakter så som det var en gång i tiden.

Alexander Zeisig och Johan Landman de två som har givit mig ovärderlig hjälp, har följt mig till hamnen. Johan lärde jag känna på Ormsö redan på sommaren 1987. Numera är han för mig som en äldre broder eller fader. När jag har det svårt så tänker jag alltid på den glade och ständigt verksamme Johan, och mitt hjärta känns lättare igen.

På hemvägen gör jag ett uppehåll i HELSINGFORS. även här finns det människor som kärleksfullt samlar och vårdar estlandssvensk kultur bl a i Svenska Litteratursällskapet i Finland. Det var med säckpipmelodier från Rågö, vilka hade tecknats upp av Litteratursällskapetets dåförtiden unge stipendiat Otto Andersson, som min bekantskap med den estlandssvenska världen började. Också i Finland finns det vänner, som vill hjälpa oss: Svenska Folkskolans Vänner, Helsingfors universitets Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Finlands Litterära Sällskap och många andra.

Dessa små spillror utgör naturligtvis bara en bråkdel av allt det som jag såg och erfor. Jag skulle kunna berätta om hur jag dansade tillsammans med runoborna på deras fest, hur jag var ute och seglade med Hjalmar Stenberg, hur vi musicerade tillsammans med Styrbjörn Bergelt, Ingvar Jörpeland och andra, hur jag besökte Rågö Danslags repetitioner, hur dansarna i Ormen Långe lärde mig polska och gav mig surströmming att äta, hur jag tillsammans med Jonne Nilsson var ute och orienterade i skogen och mycket annat, men kanske gör jag det någon annan gång. Det finns även många människor som jag skulle vilja tacka så hjärtligt: Thomas Lorentz, Agnes Callenmark, Elmar Nyman, Margit Norlin, Hans Selin, Tomas Dreijer, Stig Appelgren, Allan Rostvik, Toomas Käbin, Aleksander Loit och hundratals andra. Många av dem omnämns inte här men värdenfullare än ett omnämnande i vår tidnings spalter torde nog vara vetskapen om att jag bevarar dem alla i mitt hjärta och mina tacksamma tankar.

TILL JUBILEET AV VIKS GYMNASIUM

I år förflyter det 70 år sedan grundandet av Viks gymnasium, dagens 1:a mellanskola i Hapsal. I jubileumssammanhang har man talat både om det ena och det andra. Här och nu vill vi dock tala om en annan årsdag, som är oskiljaktig från den första. Det är fråga om 100-årsdagen av Anton Üksti sko lans rektor under åren 1918-1940. På midsommarafon 1988 var det 100 år sedan hans födelse. Det händer sällan att människa har förmånen att vara rektor för två skolor på en gång. Denna förmån kom dock Anton Üksti till del. Och speciellt den andra av dessa skolor är viktig för estlandssvenskar: Anton Üksti var under åren 1931-1940 rektor för Svenska Privatgymnasiet vilket levde i god samsamhet med Viks gymnasium. Här publicerar vi en artikel av Anton Üksti ur tidningen "Lääne Elu" nr 73 av den 29 augusti 1931 för att gratulera Hapsals 1:a mellanskola på dess jubileum.

Vår press har vid upprepade tillfällen skrivit om öppnandet av Svenska Privatgymnasiet i Hapsal och denna händelse har väckt åtskillig uppmärksamhet i de estniska kretsarna. Öppnandet av varenda ny skola är en betydelsefull händelse för vårt hemlands kultur, men öppnandet av svenska gymnasiet är för estlandssvenskarna otvivelaktigt an högtid. Som

ANTON ÜKSTI
1888 - 1942

halt suure tähtsusega sündmus, kuid käesoleval juhul on Rootsi gümnaasiumi avamine kohalikele rootslastele kahtlemata suurpäevaks. Teatavasti on Eestis kõikidele vähemusrahvustele lubatud oma emakeelne kool ja muud soodustused oma rahvuse alalhoidmiseks ja arendamiseks emakeele kultuuri kaudu. Vähemusrahvustele antud kultuuriautonomia alusel on seni kõik teised rahvused (sakslased, venelased, juudid) kasutanud neile seadusega antud õigusi ja avanud oma keskkoolid, mis tegutsevad juba aastaid.

Rootsi rahvusel Eestis on aga seni puudunud emakeelne keskkool. Oma emakeeles on rootslastel seni olnud võimalus saada haridust ainult algastmel, s.o. algkoolis, kuna keskhariduse saamiseks on nad pidanud astuma eesti õppekeelega keskkoolidesse. Umbes 20 kohaliku rootslast on saanud keskhariduse Läänemaa ühisgümnaasiumis.

Kuna nüüd Rootsimaalt saadi annetuse läbi suuremad rahasummad, mis võimaldavad keskkooli ülalpidamise vähemalt 5 aasta jooksul, on kohalikul Rootsi hariduse seltsil "Svenska Odlingens Vänner'il" lõpuks läinud korda teostada oma kauaaegne unistus rootsi õppekeelega keskkooli avamine, mis täna Haapsalus peetava aktusega saab tõsiasjaks. Kuna kooli avamist ja ülalpidamist toetavad väga lugupeetud isikud meile poliitiliselt sõbralikult Rootsimaalt, siis tuleb tänast pidupäeva võtta ühelt poolt kui ühe meie vähemusrhva rootslaste kultuurilist edusammu, teiselt poolt aga kui üldist Eesti-Rootsi sõprusavalduse juhust nende välisrootslaste kaudu, kes täna saabuvad Haapsallu.

Iga teadlik Eesti kodanik rõõmustab täna ühes kohalike rootslastega, kellel on korda läinud rajada oma emakeele keskkool. Rootslaste rõõmust oskame meie saada aru seda paremini siis, kui tuletame meelde seda vaimustust, mis oli meie eneste keskel kümnekond aastaid tagasi, kui eesti emakeelne kool avas oma ukse meie lastele. Selles teadmises, et täna avatav Rootsi gümnaasium kasva tab haritud kodanikke Eesti riigile, kellel küll on teine emakeel, kuid meiega ühine ja armas kodu Eestis, selles teadmises surume täna kätt rootsi vähemusrahvusele ja soovime temale õnne ja edu haridustöös.

A.Üksti

Tervitame siinjuures kõiki Läänemaa Ühisgümnaasiumi ja Rootsi Eragümnaasiumi õpetajaid ja õpilasi ning praegust Haapsalu J Keskkooli. Kooli ajaloo Rootsi Eragümnaasiumi käsitlervale materjalile tahame aga meie seltsi kavatses tavates toimetistes pühendada terve erinumbri.

bekant har Estlands minoriteter rätt till undervisning på sitt modersmål och andra förmåner för bevarande och utveckling av sina nationalitet genom kulturell verksamhet som bedrivs på deras modersmål. På grundval av den kultúrautonomi, som minoritetsfolken beviljats, har alla andra folk (tyskar, ryssar, judar) redan tagit vara på sina i lag stadgade rättigheter och öppnat egna gymnasier, som verkar sedan flera år tillbaka. Den svenska folkgruppen i Estland har emellertid hittills saknat gymnasieskola med undervisning på deras modersmål. På sitt modersmål har svenskarna hittills kunnat få utbildning enbart i folkskolan, men för att få gymnasieundervisning har de fått gå i estniska gymnasier. Till denna dag har ett tjugotal estlandssvenskar fått gymnasieutbildning vid Viks gymnasium.

Eftersom man nu genom en donation från Sverige fick större summor, vilka gör det möjligt att uppehålla ett gymnasium under minst 5 år, har den svenska kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner äntligen lyckats förverkliga sin långvariga dröm att öppna ett svenskspråkigt gymnasium, vilket blir verklighet genom det högtidssammanträde som hålls i dag i Hapsal. Eftersom skolans öppnande och underhåll stödjdes av mycket respekterade personer i Sverige, vilka har en vänlig politisk inställning till oss, måste dagens högtid betraktas dels som ett kulturellt framsteg för en av minoriteterna, estlandssvenskarna, dels som ett allmänt uttryck för estnisk-svensk vänskap från de rikssvenskars sida, som anländer i dag till Hapsal.

Varje nationellt medveten estnisk medborgare glädjer sig i dag tillsammans med estlandssvenskarna, som har lyckats grunda ett gymnasium där undervisning meddelas på deras modersmål. Vi kan förstå svenskarnas glädje ännu bättre när vi erinrar oss om den entusiasm, som rådde bland oss själva för ett tiotal år sedan, då en estniskspråkig skola slog upp sina dörrar för våra barn. I vetskap om att det svenska gymnasiet, vilken öppnas idag, fostrar för Estland bildade medborgare, som visserligen har ett annat modersmål men ett gemensamt och kärt hem med oss Estland. I denna vetskap trycker vi idag den svenska minoritetens hand och tillönskar dem lycka och framgång i bildningsarbetet.

Härmed vill vi framföra hälsningar till alla lärare och elever vid Viks gymnasium och dagens 1:a mellanskola i Hapsal. Åt de material om skolans historia som handlar om Svenska Privatgymnasiet tänker vi ägna ett helt specialnummer i samfundets tilltänkta handlingar.

SKÖNHET FÖRENNAR OSS

Eha Timmerman från Hapsal, medlem i vårt samfund, återvände nylien från Sverige. Inledningsvis bad jag henne berätta om hur resan kom till stånd och vilka intryck besöket i Sverige gjorde på henne.

"Jag reste till Sverige på inbjudan av min moster. Jag åkte tillsammans med min yngre syster och eftersom det var omöjligt för henne att vara borta från hemmet under en längre tid så kunde vi stanna i Sverige bara ett par veckor. Men vi försökte ta väl vara på tiden.

Min moster bor i Hägersten. 1 dag är hon pensionerad, tidigare arbetade hon på L.M.Ericsson. Jag är mycket tacksam mot henne - hon förmedlade alla mina möten med olika människor som var så intressanta. Med mina egna kunskaper i

ILU ÜHENDAB MEID

Haapsallane, seltsi liige Eha Timmerman naasis hiljuti Rootsimaal-reisilt. Küsimegi nüüd temalt, kuidas nii huvitav sõit teoks sai ja mis muljed külaskäigust jäid.

"Küllakutse sain tädiilt. Sõitsime koos noorema õega. Kuna tema ei saanud pikalt kodust ära olla, oli meil kohapeal võimalik viibida paar nädalat. Selle aja püüdisime aga enda jaoks võimalikult kasulikuks teha.

Tädi elab Stockholmis Hägersteni linnaosas. On pensionär, ametis olnud firmas L.M. Ericssoni. Olen tädiile tänulik, tema oli vahendajaks mulle nii huvitavatel kohtumistel. Oma rootsi keelega poleks ma hakkama saanud, kuigi olin teist korda Rootsis.

Esimesel päeval, kui Rootsi jõudsimel, võtsime kohe ühendust Stig Appelgreniga, kes töötab Nordiska Museet'i (Rootsi etnograafiamuuseumi) raamatukogus. Meie seltsil on selle asutusega juba sidemed. Stig Appelgreniga ma kokku küll ei saanud, kuid tema vastutulelikkust oli tunda kõiges, mida ma Rootsimaal nägin ja kuulsin.

Kõigepealt käisime sealses eestirootslaste seltsis "Svenska Odlingens Vänner". Kuna tunnen huvi rahvariide vastu, siis vaatasingi seltsi muuseumis ringi selle pilguga, kuidas meie eestirootsla sed saaksid soovi korral oma elukohtade kihelkondadele vastavaid rahvariideid muretseda. Kõike pole meil enam säilinud. Muuseumis andsid lahkesti nõu endine ruhnlane Tomas Dreijer ja Maria Broman, Pärit Vormsist. Viimane küsis kohe minu ema järele, ta mäletas veel Läänemaa inimesi. Sain maha pildistada Pakri naise rahvariideid. Nüüd me saame neid ise valmistada, kui kellelgi soovi peaks olema.

Andmeid aitas koguda veel Ingeborg Andersen. Kodukandi rahvas mäletab teda, ta on Viktor Pöhl'i õde. Tema ongi toonud muuseumi hoiule Pakri, Vormsi ja Noarootsi rahvariideid ja sinna juurde kuuluvaid esemeid.

Nüüd Nordiska Muuseumi. Tomas Dreijer juhatab mind seal kokku tekstiiliosakonna juhataja Ingrid Bergmaniga. Mäletan, et kui ma kümme aastat tagasi Rootsis käisin, olid selles muuseumis väljas eestirootslaste rahvariideid. Seekord olid parajasti ekspositsioonis Ruhnu hülgeküti riided.

Tundsin huvi ka tüüpiliste rootsi rahvariide vastu, mida me võiksime siin ise teha. Ingrid Bergman soovitas valida Toarpi maakonna naise pühapäevavarõivastuse. Tänu tema vastutulelikkusele sain ma ka joonised. Nüüd on meil täpne materjal, kuidas etnograafiliselt puhtaid rootsi rahvariideid valmistada. Rahvariivaste ehtsust nende valmistamisel hindab siis juba Nordiska Museet."

Milline on siis rootsi naise pühapäevavarõivas, mida meie naised nüüd endale valmistada võiksid?

"See on ilus, meeleolu loov. Valitsevad punased toonid vähese kollase ja mustaga. Must siidpõll on kollase kaunistusega, vest, seelik ja jakk on punasest kalevist. Pluus on valge.

Huvitav reis sai liiga ruttu otsa. Usun aga, et kui ma oleksin Rootsimaal kauem olnud, arvaksin ikka sedasama. Ehk avaneb varsti jälle võimalus külastada sugulasi ja kokku saada oma uute Rootsi sõpradega."

Eha Timmermaniga ajas juttu Astra Jürvetson.

svenska skulle jag inte klarat mig, trots att det var andra gången jag besökte Sverige.

På första dagen när vi anlände till Sverige kontaktade vi genast Stig Appelgren, som arbetar på Nordiska museets bibliotek, med vilket vårt samfund redan har förbindelser. Jag hann visserligen aldrig sammanträffa med Stig Appelgren, men hans välvilliga hjälp kändes vid alla möten och samtal i Sverige.

Till att börja med besökte vi estlandssvenskarnas kulturförening Svenska Odlingens Vänner. Eftersom jag är intresserad av folkdräkter, såg jag mig noga omkring i SOV-s lokaler för att ta reda på hur estlandssvenskarna här i Estland skulle kunna sy autentiska sockendräkter. Saken är nämligen den att inte allting finns bevarat här. På SOV-s museet fick jag vänlig hjälp av Tomas Dreijer som kommer från Runö och Maria Broman från Ormsö. Maria frågade genast efter min mor hon minns fortfarande människor i sina gamla hemtrakter i Vik. Jag fick fotografera Rågökvinnans dräkt och nu kan vi alltså sy den själva om någon så önskar.

Också Ingeborg Andersen hjälpte mig att samla de uppgifter jag var intresserad av. Människor i min hemtrakt minns henne ännu - hon är syster till framlidne Viktor Pöhl. Det är just hon som har överlämnat till museet folkdräkter från Rågö, Nuckö och Ormsö med tillhörande föremål.

Och nu Nordiska museet. Tomas Dreijer sammanförde mig där med chefen för textilavdelningen Ingrid Bergman. Jag minns att när jag var i Sverige för tio år sedan, var estlandssvenska folkdräkter utställda på detta museum. Denna gång fanns säljägarens dräkt från Runö med på utställningen.

Jag intresserade mig också för sådana typiska svenska folkdräkter, som vi skulle kunna sy själva. Ingrid Bergman rådde mig att välja helgdagsdräkten som bars av kvinnor i Toarps socken. Tack vare hennes tillmötesgående fick jag också ritningar till denna dräkt. Nu har vi alltså exakta utgångsmaterial för framställning av autentiska svenska sockendräkter. När en folkdräkt är färdigsydd, bedöms dess autenticitet av Nordiska museet."

Hurdan är då denna helgdagsdräkt som våra kvinnor nu kan sy åt sig själva?

"Den är mycket vacker och stämningsfull. Det är röda toner med inslag gult och svart som är dominerande. Det svarta förklädet är smyckat med gult, västen, kjolen och jackan är av rött vadmal. Blusen är vit.

Den oerhört intressanta resan slutade alltför fort men jag tycker att även om jag hade varit längre i Sverige, skulle jag ändå ha tyckt detsamma. Kanhända öppnar sig snart nya möjligheter att besöka mina släktingar och träffa min nya vänner i Sverige."

För samtalet med Eha Timmerman svarade Astra Jürvetson.

GÅVA TILL RUNÖ KYRKA

Den 4 december flög vi alla hinder trots med helikopter från Kuressaare till Runö. Östersolens skuggor dansade mellan de vintrigt blygråa vågorna. Havet var som huden av ett stort flämtande djur. Men stämningen var ljus eftersom en högtidlig akt väntade oss. På Runöaftonen som hölls den 1 oktober i Estniska huset i Stockholm gav man mig fullmakt att överlämna en gåva med tillhörande brev till Runö kyrka.

ANNETUS RUHNU KIRIKULE

4. detsembril lendasime kõigi takistuste kiuste helikopteriga Kuressaarest Ruhnu. Hommikupäikese varjud olid talviste tinaste laineharjade vahel. Merepind oli kui rahutult hingava suure looma nahk. Meeleolu oli aga helge, sest ees seisis pidulik sündmus. 1. oktoobril Stockholmi Eesti Majas toimunud Ruhnu öhtul volitati mind edasi andma kingitust ja kaaskirja Ruhnu kirikule. Eesti-, ruhnu- ja rootsikeelses kinkekirjas on öeldud:

"Röömuga annetame Ruhnu kirikule armulaua nõud, mis koosnevad kolmest osast: karikas, oblaadinõu ja oblaaditaldrik, valmistatud tinast. Annetus toimub Stockholmi Bagarmossen kirikusihitasutise heatahtlikul abistamisel.

Seoses nimetatud annetuse üleandmisega saadame meie, allpoolnimetatud Ruhnu päritoluga seotud isikud, sooje tervitusi teile, praegustele ruhnlastele, südamlikus lootuses heaks ja rahulikuks eluks tulevikus."

Ürikul on 48 endise ruhnlase nimed.

Õp. Joel Luhamets loeb kõlaval häälel ette karikal oleva pühenduse Taaveti laulust 139: 9-10:

"Kui ma võtaksin koidutiivad
ja asuksin elama viimse mere otsa,
siis sealgi su käsi juhataks mind
ja su parem käsi haaraks mind kinni!"

Õp. Luhamets pühitseb koguduseliikmete käes olevad armulauariistad Ruhnu kiriku armulauariistadeks ja räägib, et nii kuidas võõrsil viibivate ruhnlaste armastus jõuab "viimse mere otsa", nii jõuab sinna ka Jumala armastus. Külmas talvises kirikus on üle poole saare rahvast ja nendeni jõuab see soojus, mis tuleb teadmisesest, et sinu peale mõeldakse ja sind armastatakse.

Kuigi ilm sunnib meid kohe tagasi lendama ja meil ei jää aega ruhnlastega pikemalt koos olla, jääb hinge rõõm, et veel üks side on endiste ja uute ruhnlaste vahele tekkinud.

Ain Sarv.

ANNETUSED

GÄVOR

Svenska Odlingens Vänner	12065 SEK
Svenska Odlingens Nya Generation	1067 SEK
Vormsi komitee/Ormsö kommitté	1600 SEK
Hain Rebas	100 SEK
Riguldi tagavald/Rickui Bakvelde	3000 SEK
Helsingi ülikooli põhja keelte keskus/ Helsingfors Universitets Nordica	460 FIM
Marianne Blomqvist	200 FIM
Anonüümselt Täbyst/anonym givare i Täby	50 RBL
Rahvatöõndusettevõte/Företag "Kodu"	2000 RBL
Elfrida Seeman	30 RBL
Miralda Alberg	50 RBL
Johannes Alberg	50 RBL
Sven ja Ivar Lindström	25 RBL
Vormsi kiriku taastamiseks/ för Ormsö kyrkas restaurering	500 SEK
Noarootsi Vabadussõja mälestussamba taastamiseks/ för restaurering av Frihetsmonument i Nuckö:	
Noarootsi päevad/Nucködagarna	952 RBL
Joel Sikora	10 RBL
Johannes Ribon	10 RBL

I donationsbrevet, som är författat på estniska, svenska och runöiska, står det:

"Till Runö kyrka har vi glädjen att med benäget bistånd av Bagarmossens Kyrkostiftelse i Stockholm som gåva få överlämna en nattvardsservis. Servisen består av tre delar: kalk, oblatfat och patén, och är utförd i tenn.

Samtidigt önskar vi, medstående personer med anknytning till Runö, sända många varma tankar till Er, nuvarande runöbor, med vår innerliga förhoppning om ett gott och fridsamt liv i framtiden."

På urkunden finns namnteckningar av 48 f.d. runöbor.

Kyrkoherde Joel Luhamets läser med klingande röst upp dedikationen på kalken som är hämtad ur Davids psalm 139: 9-10:

Toge jag morgonrodnadens vingar,
gjorde jag mig en boning ytterst i havet,
så skulle också där din hand leda mig
och din högra hand fatta mig.

Kyrkoherde Luhamets viger nu nattvardskärlen, vilka bärs upp av församlingsborna, till Runö kyrkans nattvardskärl och säger att så som runöbornas kärlek från ett fjärran land når den lilla Runö så når ock Guds kärlek dit. I kyrkan befinner sig mer än hälften av öborna och alla av dem nås av den värme som kommer från medvetandet om att man tänker på dem och älskar dem.

Trots att väderförhållandena tvingar oss att genast ge oss i väg så att vi inte har tid att vara längre tillsammans med runöborna, känner jag i min själ stor glädje över att ytterligare ett band har knutits mellan f.d. runöbor och öns nuvarande invånare.

Ain Sarv

Fere oss er e ein glei
så vi kann ått Runbo
kirke ginom Bagar-
mossens Kyrkostiftelse
e Stockholm giva
hjenn nattvards-kiral-
do. Här er tri kirald:
bekar, oblat-bredesk å
patén å allt er gjort e
teen. Må sama hægge
insk vi, hä folke som
hava skrevet siin
namno unde hjena pap-
pére å som hava boan-
do må Run, skick
muang varm tanko ått
jar, som nu leva på 'pa
Run, å insk jar oa heulo
hjar ett gott å fresmt liv
e framtin.

Foto: Ants Vares

Raamatukogule raamatuid, ajakirju jm. böcker, tidskrifter o.dyl. för biblioteket

Svenska Odlingens Vänner, Kungliga Gustav Adolfs Akademi, Dialekt och Folkminnesarkivet ULMA, Riksföreningen Sverigekontakt, Svenska Institutet, Johan Landman, Arne Nyman, Marta Häggblom, Kari Laukkanen, Stig Appelgren, Bo Utas, Raimo Raag, Alexander Zeisig jt./o.a.

Arhiivile materjale/material för arkivet

Svenska Odlingens Vänner, Svenska Odlingens Nya Generation, Dialekt och Folkminnesarkivet ULMA, Svenska Litteratursällskapet i Finland, H.Aaspere, Jörgen Hedman, Ingvald Dyrberg, Anders Lindström jt./o.a.

Seltsile töövahendeid/arbetsmedel för samfundet:

Rickul-Backvelde vösasaag/röjsåg
Johan Landman kontoritarbeid/kontorsutensilier
Tallinna Helikassetitehas /Ljudkassettföretag 100 kassetti

KROONIKA

- 30.-31.juulil toimusid Noarootsi päevad.
- 3.-4.septembril olid rookatused tegemise õppetalgud Einbys.
- 4.oktoobril algasid rootsi keele kursused Haapsalus, õpetaja Enno Turmen. 20.novembri seisuga oli 77 õpilast.
- 17.oktoobril algasid rootsi keele kursused Noarootsis, õpetaja Ervin-Johan Sedman. 20.novembri seisuga oli 43 õpilast.
- 1.-4.novembril viibis Tallinnas ja Haapsalu rajoonis turismifirma Nordisk Reseservice president Margita Åberg-Palosvirta. Toimused läbirääkimised ühise turismifirma loomiseks koos Haapsalu rajooni täitevkomitee, "Lääne Kaluri" ja Läänemaa Metsamajandiga.
- 2.-4.novembril külastas Tallinna ja Haapsalu rajooni grupp soomerootslasi Espoost.
- 6.novembril tähistati seltsi Tartu osakonna algatusel Tartu Ülikooli rajaja Gustav Adolphi mälestuspäeva miitinguga endise ausamba kohal ja sellele järgnenud õhtuga.
- 23.oktoobril pühitsesid eestirootslased Adolf Fredriku kirikus Stockholmis traditsioonilist kirikupäeva. Seal peeti ka eespalve kõikidele nendele kogudustele Eestis, millised on seotud eestirootslusega.
- 19.novembril oli Haapsalu piirkonna koosolek. Ain Sarv rääkis Rootsi reisi muljeid.
- 20.novembril oli Noarootsi piirkonna koosolek. Ain Sarv rääkis Rootsi reisi muljeid.
- 10.detsembril oli naiste käsitöötoimkonna koosolek Haapsalus. Eha Timmerman, Agneta Tomingas ja Silvi Mickelin rääkisid Rootsi reisi muljeid ja tutvustasid kaasatoodud materjale rahvarõivaste kohta.
- 11.detsembril oli Naissaare grupi koosolek. Ettekande Naissaare ajaloost pidas Ragnar Jürgenson. Edvin Ambrosen tutvustas oma tulemusi Naissaare suguvõsade uurimisel.

Ajaleht "RONOR"

200001 Tallinn
Lomonosovi 34-19
Eesti NSV

Toimetaja:
Ain Sarv

Tidning RONOR

200001 Tallinn
Lomonosovi 34-19
Soviet-Estland

Redaktör:
Ain Sarv

KRÖNIKA

- Den 30-31 juli hölls Nucködagarna.
- Den 1 september inleddes i Tallinn kurser i svenska. För undervisningen svarar Angelika Järvi. Den 20 november var antalet deltagande 30.
- Den 3-4 september hölls i Einby kurser i konsten att lägga vasstak.
- Den 4 oktober inleddes i Hapsal kurser i svenska. För undervisningen svarar Enno Turmen. Den 20 november var antalet deltagande 77.
- Den 17 oktober inleddes i Nuckö kurser i svenska. För undervisningen svarar Ervin-Johan Sedman. Den 20 november var antalet deltagande 43.
- Den 23 oktober firade estlandssvenskar i Adolf Fredriks kyrka i Stockholm den traditionella kyrkodagen. Det hölls också en förbön för alla församlingar i Estland, som har estlandssvensk anknytning.
- Den 1-4 november besökte presidenten för resebyrån Nordisk Reseservice Margita Åberg-Palosvirta Tallinn och Hapsal. Med representanter för Hapsaldistriktets Exekutivkommitté, samfiskeföreningen Lääne Kalur, Västra Estlands skogsbruksföretag och vårt samfund diskuterades frågan om grundande av en samägd turistfirma.
- Den 2-4 november besöktes Tallinn och Hapsaldistriktet av en grupp finlandssvenskar från Esbo.
- Den 6 november firades på initiativ av samfundets Tartuavdelning minnesdagen av Tartuuniversitetets grundare Gustav II Adolf med ett möte på samma plats, där han en gång stod staty, och ett samkväm på kvällen.
- Den 19.november hölls ett möte i Hapsal. Ain Sarv berättade om sin Sverige resa.
- Den 20.november hölls ett möte i Nuckö. Ain Sarv berättade om sin Sverige resa.
- Den 10 december samlades i Hapsal kvinnor, som är intresserade av kvinnlig slöjd. Eha Timmerman, Agneta Tomingas och Silvi Mickelin berättade om sina Sverige resor och visade medförda beskrivelse och teckningar över folkdräkt.
- Den 11 december hölls ett Nargöbornas möte. Ragnar Jürgenson hade ett föredrag om Nargö-historia. Edvin Ambrosen föreställde resultatet av forskning i Nargösläkter.

Eestirootslaste Kultuuri Selts

203170 Haapsalu
postkast 85
Eesti NSV
Annetused
nõukogude rahas:
arve nr. 700313
Agrotööstuspanga
Haapsalu osakonnas

Annetused

välisvaluutas:
arve nr. 70200001
NSVL Välispanga
Eesti Vabariiklik Pank
(seejuures tuleb kindlasti ära näidata, et annetus on Eestirootslaste Kultuuri Seltsile)

Samfundet för Estlandssvensk Kultur

203170 Haapsalu
Box 85
Soviet-Estland
Gåvor
i soviert rubler:
konto 700313
Agroindustribankens
avdelning i Hapsal

Gåvor

i utländsk valuta:
konto nr. 7020000
i Sovietunions Utrikesbanks kontor i Estland (därvid måste anges, att medlen är avsedda till Samfundet för Estlandssvensk Kultur)